

генія, котрих по пальцях перелічити, буквально! Хоч у мене й була колись брошурка, здається, така: «Ш[евченко] в европ[ейской] критике», але така хирна і наче з чужих слів скомпонована, а не по джерелам, що певного і хоч *скільки-небудь* вірного розуміння, як Європа трактує нашого Батька, не можна мати. Я обмежуюсь в своїй роботі тільки німцями Обрістом і Franzos'ом, і Каверау, французом Дюраном, поляками Равитою і Баттагліо, і кількома слівцями (на що тільки ми здобулись у їх) рос[іян] Добролюбова, Пипіна і Белінс[ького]; між тим, коли в євр[опейській] критичній літературі Шевченкові присвячено цілі монографії (Обріст, Franzos, Battaglia, Дюран)» [1, с. 143].

Стаття Т. Зіньківського «Тарас Шевченко в світлі європейської критики» і на сьогодні залишається важливим джерелом для шевченкознавців.

Отже, Т. Зіньківський найчастіше апелював до Шевченкового слова в контексті роздумів над

проблемами української мови. Розвиваючи нормативні традиції, закладені Кобзарем, Т. Зіньківський своєю творчістю сприяв зміцненню основ української літературно-національної мови.

1. «...Віддати зумієм себе Україні»: Листування Трохима Зіньківського з Борисом Грінченком / Вступ. ст., археограф. передм., упоряд., комент., приміт., підгот. текстів, покажчики, додатки, добір ілюстр. матеріалу С. С. Кіраля. – Київ; Нью-Йорк. – 2004. – 520 с. 2. *Зіньківський Т.* Листи До Б. Грінченка / Т. Зіньківський // Інститут рукописів Національної бібліотеки ім. В.Вернадського НАН України. – Ф. III. – Од. зб. № 38176–38234 а. 3. *Зіньківський Т.* Писання Трохима Зіньківського: У 2 кн. / Зредагував та життєпис написав Василь Чайченко / Т. Зіньківський. – Л., 1896. – Кн. 2. – 324 с. 4. *Зіньківський Т.* Тарас Шевченко в світлі європейської критики / Т. Зіньківський // Неопалима купина. – 1995. – № 7–8. – С. 14–34. 5. *Зв'язочот Т.* Національне питання в Росії / Т. Зв'язочот // Правда. – 1889. – Вип. 9. – С. 199–227. 6. *Кониський О.* Трохим Зіньківський (посмертні споминки) / О. Кониський // Зоря. – 1891. – Ч. 15. – С. 296–298. 7. *Шевельов Ю.* Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941): Стан і статус / Ю. Шевельов. – Чернівці: Рута, 1998. – 208 с.

Ірина Юрченко

Націєтворчі заповіді Т. Г. Шевченка в інтерпретації поетів Канівської літературної студії «Зорянка»

У статті розглянуто вплив ідей Т. Г. Шевченка на творчість наших сучасників, поетів Канівської літературної студії «Зорянка».

The article deals with the problems of influence of T. Shevchenko's ideas on the formation of nation on creative works of our contemporaries, poets of Kaniv's literary studio "Zoryanka".

Творчість Т. Г. Шевченка посідає особливе місце в українській культурі. «Він є немов великий факел з українського воску, що світиться найяснішим і найчистішим вогнем європейського поступу, факел, що освітлює весь новітній розвиток української літератури», – писав І. Я. Франко [12, с. 285].

В умовах української бездержавності Шевченків «Кобзар» (1840) відкрив світові Україну, український народ, поклав початок новому етапу в історії українського письменства.

У творах Т. Г. Шевченка віддзеркалилися уявлення поета про вільну, сильну, незалежну державу – Україну: «В своїй хаті своя й правда, / І сила, і воля» [13, с. 251].

Поезія для Т. Г. Шевченка була формою національного служіння, історичним покликанням, словом народної правди й народної волі до боротьби за свободу.

Тарас Григорович прагнув передати науку любові до України наступним поколінням:

Свою Україну любить,
Любить її... Во время люте,
В остатню тяжкую минуту
За неї Господа молить [13, с. 298].

Ідеї, думки Кобзаря стали надбанням української нації і розвиваються в свідомості українського суспільства.

Підтвердженням цьому є творчість поетів Канівської літературної студії «Зорянка», створеної 1967 р. Відтоді склад літстудії неодноразово змінювався. У ній перебувало багато початківців. На сьогодні до неї

входить понад 20 осіб. Літстудійці щомісячно проводять засідання: читають і обговорюють вірші, готують їх до друку, регулярно виступають перед трудовими та учнівськими колективами міста і району, друкуються в місцевих, обласних та всеукраїнських періодичних виданнях. Видано п'ять колективних збірок літстудії: «Біль і радість» (1996), ««Зорянка» Кобзареві» (1999), «Зоряні світанки» (2008), «Канівщина – наш зоряномедовий край» (2011), «Зоресад» (2012) та низку власних збірок окремих літстудійців. Члени студії

Учасники відкритого засідання Канівської літстудії «Зорянка», присвяченого 199-й річниці від дня народження Т. Г. Шевченка. 27.02.2013. Фото І. Ф. Синащого

неодноразово ставали дипломантами літературних конкурсів, деякі з них є лауреатами літературних премій [2, с. 4].

До шевченківської тематики звертається більшість літстудійців. Але найсильніше й найвиразніше вона звучить у творчості Т. І. Яковенко, К. І. Піки, Ф. М. Руденка, Г. М. Кулика, І. Г. Боня, В. В. Носенко.

Т. І. Яковенко (1927 р. н.) – член літстудії з 1967 р. З 1974 р. – голова літстудії. Авторка 28 власних збірок. Уклала й випустила 5 спільних збірок літстудійців. Лауреат Канівської літературної премії ім. О. Кобця.

К. І. Піка (1925–1999 рр.) – член літстудії з 1967 р., авторка поетичних збірок: «Щедрість», «Канівчаночка», «Любов вічна». Лауреат Канівської літературної премії ім. О. Кобця. 2007 р. Канівська райдержадміністрація заснувала літературну премію ім. Катерини Піки для учнівської творчої молоді району.

Ф. М. Руденко (1935 р. н.) – член літстудії з 1969 р. З 1969 по 1974 рр. – голова літстудії. Автор поетичних збірок: «Ритми серця», «Чаєчка», «Дніпроема». Лауреат Канівської літературної премії ім. О. Кобця та обласної премії ім. Миколи Шутя (Дніпропетровськ).

Г. М. Кулик (1925 р. н.) – член літстудії з 1967 р., автор поетичних збірок: «З доріг Кобзаревих країв», «Гори слави і любові». Лауреат Канівської літературної премії ім. О. Кобця.

І. Г. Боня (1942–2001 рр.) – член літстудії з 1969 р. Автор понад 10 власних збірок. Заслужений працівник культури України. Лауреат Канівської літературної премії ім. О. Кобця.

В. В. Носенко (1957 р. н.) – член літстудії з 2006 р. Спільно з художницею Г. Морозовою видали збірку «Чи можна прожити без любові?». Друкувалася в збірках «Зоряні світанки», «Канівщина – наш зоряно-медовий край», «Зоресад». Лауреат Всеукраїнського поетичного конкурсу імені Максима Рильського.

Літстудія «Зорянка» працює в місті, яке називають духовним центром України. Тут на Чернечій горі знайшов вічний спочинок прах Т. Г. Шевченка. «На вершині Чернечої гори найбільший духовний храм нашого народу до якого сьогодні простує очищатися не лише український народ, а і ціле людство», – пише науковець З. П. Тарахан-Береза [11, с. 537].

Чернечу (Тарасову) гору в творчості канівських поетів представлено як об'єднаний чинник української нації, місце прощення, очищення й духовної наснаги.

Тут подих Генія – дух нації, вершина,
Який наповнить душу вщерть – в момент...
Тарасова Гора – це серце України,
Найвищий в світі Волі монумент!

В. Носенко. «Іду до святої могили» [2, с. 68].

Про унікальність Канева, його особливе місце в житті України поетичні рядки літстудійців.

Про місто Канів знає світ,
Бо тут рікою мудрість ллється,
Бентежний, гордий «Заповіт»
Вливається у кожне серце.
Громи історії гудуть,
Ясніють кетяги калини,

Щодень усі стежки ведуть
В священне місце України.

К. Піка. «Священне місце» [4, с. 12].

Над краєм сяє сонце променисте,
Горить братерства вічного зоря,
Ми гордимось, що живемо у місті,
Де б'ється мужнє серце Кобзаря
К. Піка. «Над краєм сяє сонце променисте» [4, с. 6].

І сходяться сюди в потік єдиний
Людські серця, дороги і літа.
Шевченкова любов до України
Незмінна, волелюбна і свята
Г. Кулик. «До Кобзаря дороги серцю милі» [6, с. 17].

Тарасова гора дарує натхнення, «любов і вірність до святого краю» (Яковенко Т. «Тарасова гора» [4, с. 33], а Тарас Шевченко – «мудра, прекрасна людина» друг і порадник у житті.

Відповідь знайдеш в його ти віршах,
Знайдеш пораду у слові,
Відповідь знайдеш в його ти ділах.
Вірші – життю то основа.

Т. Яковенко. «Нашої нації слава» [4, с. 54–55].

Творчому спадку великого Кобзаря жити у віках, бо в ньому – духовна сила українського народу.

Шевченків «Кобзар» нас наснажує, друзі,
Як пісня в житті і в далекій дорозі.
Тарасові думи у кожному домі,
У кожному серці, край світу відомі.
Г. Кулик. «На Гору Чернечу» [6, с. 18].

Палає в висотах зеніту
Апостола правди Зоря,
Великого генія світу,
Народу мого Кобзаря.
Як сонячним сяють загравам,
Так думам Тарасовим жить,
Нащадкам нести його славу
У лоно прийдешніх століть
Г. Кулик. «З доріг Кобзаревих країв» [6, с. 5].

В тяжку хвилину, коли немає вже сили терпіти неправду і біль, підлість і жорстокість, коли життя, здається, заганяє людину в глухий кут, наснагу дає Шевченко.

Як дар Всевишнього, і як життя оаза,
Та, на яку не зніметься рука,
Лежить свіча апостола Тараса
В моїй оселі і свого чека.
Коли ось-ось – і вже дійду до краю,
Коли ще крок – і в прірву полечу.
Тоді я нишком свічку шукаю,
І мовчки перед генієм свічу.

Ф. Руденко. «Тарасова свіча» [10, с. 41].

Про роль поета в житті суспільства роздуми Ф. Руденка. Він стверджує, що: «...Лиш той достойний зватися поетом, / У кого за других болить душа».

Співать про сни, про бреньки й викрутаси,
Це може всякий корчити співця.
А мати серце гнівного Тараса –
Не кожному під силу ноша ця.
Ф. Руденко. «Поет» [8, с. 31].

Важкий страдницький хрест несе Україна справдана.
Гріх її спокутує на Чернечій горі дух великого Кобзаря.
Т. Г. Шевченко – український месія, що пожертвував

собою в ім'я свободи і процвітання України, а Чернеча гора – це українська Голгофа.

Височіє аж ген над усі Єверести
Українська Голгота – Чернеча гора.
Ф. Руденко. «*Мій Канів*» [5, с. 9].

Т. Г. Шевченко безмірно любив Україну, всі його думки, сподівання і надії завжди були поруч з нею.

Я так її, я так люблю
Мою Україну убогу,
Що проклену святого бога,
За неї душу погублю!
Т. Шевченко. «*Сон*» [13, с. 314].

Ця любов живе в душах його нащадків і творить нову, соборну, незалежну державу.

Шевченківські мотиви любові до України, гордість за свій козацький рід, який «не з рабів, а з козаків», з одвічним покликом до свободи звучать у поезії Ф. Руденка:

Слава їм не застигла вічі,
Не вбивала трутою хула.
За Україну кожен вмер би двічі,
Лиш би та не бранкою була.
Ф. Руденко. «*Родовід*» [8, с. 49].

Відгомін козацької слави України лине з глибини століть, окрилює і надихає.

Спрадавна лине у віки
Козацька слава України,
Як плин могутньої ріки
З моєї славної країни...
Не подолає її час,
Не змиє з літ морська стихія.
Вона окрилює всіх нас,
Живе в легендах, думках, мріях.
Г. Кулик. «*Козацька слава України*» [6, с. 27].

Т. Г. Шевченко хотів бачити український народ вільним, незалежним, гордим і дружнім. Закликав ні від кого не чекати порятунку, надіятися на свій розум і силу.

Розкуйтеся, братайтеся!
У чужому краю
Не шукайте, не питайте
Того, що немає
І на небі, ...
Т. Шевченко. «*І мертвим і живим,
і ненарожденним землякам моїм в Україні
і не в Україні моє дружнє посланіє*»
[13, с. 251].

Він дорікав українцям за їхню упослідженість, рабську психологію:

Сини сердешної України!
Що добре ходите в ярмі, ...
Т. Шевченко. «*І мертвим і живим,
і ненарожденним землякам моїм в Україні
і не в Україні моє дружнє посланіє*»
[13, с. 255].

Викорінити в собі раба закликає поет Ф. Руденко. Він наголошує:

А раб є раб. Імперії окраса,
Йому хай що, аби тугий живіт.
Ніщо йому пророчий гнів Тараса,
Ніщо йому Христовий Заповіт.
Ф. Руденко. «*Не рухівці, не старики й не влада*»
[8, с. 34].

Поетеса К. Піка мріє про щасливе майбутнє України, таке, як заповідав Тарас, про братерство і єдність її народу.

Я мріяла, надіялась і снила,
Коли не буде згарища, руїн,
Що Україна набереться сили
І врешті решт підніметься з колін...
І зараз я надіюся і мрію,
Що все недобре в далеч промайне,
Бо я у щастя України вірю
І віра ця окрилює мене.
Обіймуться усі тії народи
І будуть жить, як сестри і брати,
Вона вестиме впевнено і гордо
В майбутній день до світлої мети.
К. Піка. «*Я мрію*» [4, с. 27–28].

Вона живе життям Вітчизни, ділить з нею радощі й печалі.

Тобі було важко – я поруч ставала,
Як падала я – ти мене підіймала.
Як я спотикалась – була ти зі мною.
І горе спливало тоді за водою.
К. Піка. «*Україна*» [7, с. 6].

Поетесі не байдужа доля України. Їй болить, що українська мова занедбана, не лунає українська пісня в місті та селі, що ми занапастили природу, їдемо на чужину по гіркі заробітки. Вона закликає:

– Відкопуйте замулену криницю,
Щоб мудрістю народи напоїть!
К. Піка. «*Розв'язуйте вузли*» [7, с. 9].

Про рідну Україну, до якої ще треба дорости, щоб вона стала «раїною», а не «руїною» пише поет Ф. Руденко.

Красуйсь, цвіти, як по весні калина,
Тікай олжі чужих поводитирів,
Розпростуйся і розгинай коліна
Під майвом жовто-синіх прапорів.
Ф. Руденко. «*Україна*» [8, с. 48].

Патріотичні мотиви любові до України звучать у поезії Т. Яковенко.

Щаслива, що живу на Україні,
Де мій народ вже розправляє крила,
А не у іншій будь-якій країні.
Хоч і багатшій, а мені не милій.
Т. Яковенко. «*Біжу, біжу, а наздогнать не могу...*»
[14, с. 33].

Їй болить, що:

Україну різні люди
По-різному люблять
Одні наче ті іуди.
Зраджують і гублять.
І нші деруть з неї шкуру,
Все везуть на продаж.

Поетеса закликає:

Любіть люди Україну,
Бо вона єдина,
І не дайте їй загинуть,
І зігнути спину.
Т. Яковенко. «*Україну різні люди по-різному люблять*»
[4, с. 49].

І застерігає:

Тож не плійте у колодязь,
З нього ж вам і пити.

Україна в нас єдина,
А ви – її діти.

Т. Яковенко. «*Ой не плюйте у колодязь*» [4, с. 52].

У поезії Г. Кулика читаємо:

Україна, моя тополина –
І ранкова, й вечірня зоря.
Україна – єдина родина
Піднімається з дум Кобзаря.

Г. Кулик. «*Україна моя солов'їна*» [6, с. 4].

Поет вірить, що Україна врешті об'єднає спів-вітчизників, зігріє теплом любові, віри і надії, розвіє смуток, болі і душевні рани (Г. Кулик «Україно рідна») [6, с. 15].

Україна не житиме без своєї співучої, солов'їної мови. Мова – це генетичний код нації. Доцільно згадати потужний роздум Т. Г. Шевченка про призначення рідного слова:

Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос – більш нічого.
А серце б'ється – ожива,
Як їх почує!...Знає од бога.
І голос той і ті слова
Ідуть меж люди!

Т. Шевченко. «*Ну що б, здавалося, слова...*» [13, с. 359].

Любов до рідної мови звучить у поезії Ф. Руденка.

Живи й красуйся серед рівних рівна,
Проста як правда,
наша королівна,
В ряснім вінку смуглявка чорноброва.
Здоров'ям повна,
мила і струнка.
Вкраїнська мова,
материнська мова,
Шевченка мова,
Лесі,
і Франка.

Ф. Руденко. «*Рідна мова*» [9, с. 43].

Мова «...найцінніша людині, як воля, ...мов знамено, могутнє в віках» (В. Носенко «Мова моя українська») [5, с. 40].

Мова рідна в кожному українському серці,
Лише з мовою йменується «народ».

В. Носенко. «*Притулюся я серцем до слова*» [2, с. 69].

К. Піка добре розуміє вагу кожного слова і вдячна українській мові, яка навчила її поважати всі мови і любити свою: «Поважаючи їх, тебе палко люблю» (К. Піка. «Рідна мова») [7, с. 5].

Поетесу Т. Яковенко хвилює сучасний стан української мови, яку «Скільки раз вбивали / І чужинці й браття», а сьогодні «...свої манкурти, / Різні яничари, / Щоб тебе позбутись / Розгортають чвари» (Т. Яковенко. «Мова, моя мова») [14, с. 21].

А ось як описує поетеса українця-українофоба:

Визнає себе завжди культурним.
Мовою чужою розмовляє,
Та себе він не вважає дурнем,
Тільки рідну мову зневажає.

Т. Яковенко. «*Українцю-українофобу*» [4, с. 52].

Нівечать рідну мову різні «сердючки», «кролики» та «довгоносики», «жалять не тіло а слово», «миршаву

славу здобувають вже п'ятаками». Поетеса звертається до читача:

Будем сьогодні
Зберігати чистоту мови.

Т. Яковенко. «*За чистоту рідної мови*» [15, с. 90].

Не цуратися мови, виборювати чесним трудом «духовні обнови» та любити «Неньку-Україну» закликає І. Бонь (І. Бонь. «Калинові острови») [1, с. 28], звертатися до життєдайного джерела Шевченкового слова, що підтримує, оберігає і направляє українську націю.

Шевченка невідцвіте слово
Апокаліпсису на зло живе
І буде жити пісенне України жито...
Допоки цебенить Шевченка джерело!

І. Бонь. «*Кобзар Мамай-Чуприна*» [2, с. 107].

І самі поети, долучившись до глибин Шевченкового слова, відчували могутню духовну підтримку.

Отже, у творчому доробку поетів Канівської літературної студії «Зорянка» знайшли творче продовження і розвиток основні націєтворчі заповіді Т. Г. Шевченка:

– любов до матері-України;

– пошанування рідного слова, рідної мови як основи буття нації;

– єднання народу заради майбутнього української держави;

– викорінення з свідомості українців рабської психології, меншовартісності.

Місце вічного спочинку великого Кобзаря – Чернечу (Тарасову) гору представлено як потужний об'єднавчий чинник української нації.

В кожному поетичному рядку літстудійців любов і віра в світле майбутнє України.

Розлетяться по вітру негоди,
Час розставить над ними крапки,
Світить, світить вже сонце свободи,
І світитиме нам навіки.

Т. Яковенко. «*Розлетяться по вітру негоди*» [15, с. 72].

1. *Бонь І.* Сонце поета / Бонь І. – Австралія: Громада, 1999. – 54 с.
2. *Зоресад:* Збірка віршів поетів Канівської літстудії «Зорянка» приурочена до її 45-річчя. – Черкаси: Інтроліга TOP, 2012. – 160 с.
3. *Зоряні світанки:* Збірка віршів поетів Канівської літстудії «Зорянка», приурочена до її 40-річчя. – Черкаси: Око-Плюс, 2008. – 80 с.
4. «Зорянка» Кобзареві: Збірка віршів поетів Канівської літстудії «Зорянка». – Черкаси: Сіач, 1999. – 74 с.
5. *Канівщина – наш зоряно-медовий край:* Збірка поетів Канівської літературної студії «Зорянка». – К., 2011. – 104 с.
6. *Кулик Г.* З доріг Кобзарєвого краю / Кулик Г. – Черкаси: Сіач, 2001. – 140 с.
7. *Піка К.* Криниця слова: Вірші / Піка К., Бонь І., Руденко Ф. – Черкаси: Сіач, 1993. – 96 с.
8. *Руденко Ф.* Ритми серця / Руденко Ф. – Канів: Родень, 1977. – 72 с.
9. *Руденко Ф. М.* Чаєчка: Читанка для батьків і дітей / Руденко Ф. М. – Черкаси, 2004. – 68 с.
10. *Тарасова зоря:* Вірші. – Черкаси: Сіач, 1994. – 86 с.
11. *Тарахан-Берега З. П.* Святиня: Науково-документальний літопис Тарасової гори / Тарахан-Берега З. П. – К.: Родовід, 1998. – 544 с.
12. *Франко І.* Шевченкознавчі студії / Франко І. – Львів: Світ, 2005. – 471 с.
13. *Шевченко Т.* Кобзар / Шевченко Т. – К.: Дніпро, 1976. – 574 с.
14. *Яковенко Т.* Зоряний Канів: Поезії / Яковенко Т. – Черкаси: Сіач, 1998. – 60 с.
15. *Яковенко Т.* Немеркнучі зорі: Поезії / Яковенко Т. – Черкаси, 2000. – 98 с.